

MARIA DOLORS ORRIOLS.

Maria Dolors Orriols va néixer a Vic l'any 1914. Estudià de forma autodidacta arts plàstiques, literatura i música.

Les seves primeres publicacions foren diversos contes i assaigs en revistes catalanes clandestines, després de la Guerra Civil. Més tard, publicà *Cavalcades* (1949), *Retorn a la Vall* (1950), *Reflexos* (1951).

Fou la principal editora de l'únic número de la revista catalana *Aplec* (1952).

Ha guanyat premis de narrativa catalana a Montevideo, Londres, París i ha publicat en portuguès un conte a *Les Antologies Universals* al número de *Os melores contos catalães*.

Després, degut a la pressió mutilant de la censura, va estar gairebé 30 anys sense publicar, però no va deixar d'escriure.

L'any 1980 reemprengué l'edició de la seva obra narrativa amb *Cop de porta* i més tard, *Contradansa* (1982), *Petjades sota l'aigua* (1984), *Molts dies i una sola nit (Una altra Sonata Kreutzer)* (1985), *El riu del inconscients* (1990) i aquest any ha publicat *Una por submergida*.

Ara, a punt de complir els 80 anys, està preparant tres obres més.

- *Maria Dolors, aquestes dades que hem escrit sobre tu les sabem per l'Enciclopèdia Catalana i per les contraportades dels teus llibres. Les teves novel·les, on ens hi trobem tant les dones, les coneixem perquè ens les recomanen amigues. La teva extensa i activa vida ens representa força positivament a les dones, al llarg del segle. En canvi, els mitjans de comunicació, la crítica literària i les institucions culturals mantenen un sospitós silenci respecte a tu. Per què? Potser perquè vares ser una dona feminista 'avant la lettre'? Ens agradaria que ens parlessis d'això i també de tota la teva vida, des del principi, de com vas viure la teva joventut a Vic...*

El que vaig fer molt jove, va ser casar-me. Jo em vaig casar als setze anys... A casa meva ho varen trobar molt fort, ... tot això ho explico a *Cop de porta*... Jo vaig donar, molt d'hora, un cop de porta a la vida d'infància per casar-me i començar a viure com a dona a Barcelona.

- *Aquest trencament va suposar, doncs, un canvi radical amb la teva vida anterior i amb l'ambient de Vic?*

Sí, però us vull dir una cosa: la sort més gran que he tingut en aquest món, ha estat el fet de néixer a Vic, i dins de la meua família, perquè allà hi havia un pes de cultura que no es podia aprendre en una escola. Admiràvem enormement a Mossèn Cinto Verdaguer. Jo vaig néixer a la plaça de Vic, al costat de la casa d'en Balmaes... tot això a casa meua es sentia, es mastegava. I pot semblar que jo no me n'enterava, però sí que me n'enterava. Jo crec que quan ets jove neta captes molt aquests tipus de coses.

Després anàvem a la muntanya, al Pirineu i allà ens trobàvem a un personatge fabulós i jo el veia, el sentia: era el comte Arnau. Aquelles estades a les masies del Pirineu han estat molt importants per a mi; això ho explico també al llibre *Retorn a la vall*. Per a mi va ser una necessitat, tornar a la vall en un moment donat de la meua vida...

- *És a dir, la teua infantesa i adolescència varen estar marcades per un component molt fort de naturalesa i cultura.*

Sí, jo sentia palpitant alguna cosa allà dins, no era exactament dins la família, que sempre m'ha trobat molt rara. Era una altra cosa que bategava al fons de mi, i era la terra. Perquè allà on s'ha portat sempre i amb més força el sentiment de catalanitat ha estat a Osona. Jo sempre m'he sentit d'Osona. He voltat per tot el món, però sóc d'Osona. La gent creu que jo vaig donar un cop de porta a una ciutat retrògrada, plena de capellans i monges. Però això no m'ha interessat mai. A mi em va influir una altra cosa d'aquella terra: la necessitat de ser jo mateixa.

-I les dones que t'envoltaven en aquells moments et van influir, van determinar d'alguna manera la teva forma de ser i d'escriure?

Sí, però us diré una cosa que potser no hauria de dir. M'han marcat perquè em feien llàstima. A casa vaig tenir una educació molt tradicional, el meu pare ens feia besar-li la mà i després em deia: «bona minyona». Però d'altra banda, ens deixaven fer el que ens donava la gana, no ens feien sermons ni pels estudis ni per res... Això sí, sempre em deien «sembles un xicotot», perquè pujava als arbres o jugava a futbol. La meua infantesa va ser bonica, va ser molt rica. Però jo tenia clar que no volia ser com les dones, que no, de cap manera. No m'agradava el que els hi passava. No em sentia superior, però no volia ser com elles.

Quan em vaig casar el meu marit era molt masculista, però amb ell tenia, com quan jugues a pilota, una paret per clavar-hi patacades. Vull dir..., jo penso que de vegades va bé tenir un enemic. El meu marit no era exactament un enemic, però sí un lloc on tirar les pilotes, m'enteneu? Era com un repte.

Quan vaig venir a viure a Barcelona jo li vaig dir a ell que volia estudiar, que volia ser bibliotecària i em va dir que ni parlar-ne, que això era una vergonya per un marit que té l'obligació de matenir a la seva dona. Però jo no podia quedar-me a casa sense fer res, i llavors, vaig començar a escriure i a escriure.

- Quines amistats tenies, amb qui et relacionaves en aquella època?

Tenia les amistats del meu marit, tot era gent gran i em tractaven com a una nena. I, és clar, ho era, encara. Però era gent interessant, polítics de la Generalitat, intel·lectuals... va ser una bona època. Després vaig tenir el meu fill i va venir la guerra. I tot va ser diferent per a mi. La guerra va ser un tall total a la meua vida. Vaig marxar de la ciutat. El meu home es va quedar a l'hospital i quan tot va acabar el varen tancar a la presó, com és natural, perquè érem d'esquerres. Quan va sortir de la presó va estar dos anys al llit sense voler-se llevar.

- I tu?

Jo ho passava com podia. Ho vaig passar molt, molt malament.

- *Escrivies?*

Sí, escrivia.

- *Que va significar l'escriptura en aquells moments?*

Mireu, aquest hivern he escrit un llibre. Sabeu com es titula? Escriure. I l'he escrit a mà i allà ho explico tot, no em callo res. Potser aquest llibre no podrà publicar-se mai, perquè parlo de massa coses... Fa uns dies el vaig donar a llegir a una persona i em va dir que no havia pogut dormir després de llegir-lo. «No l'ensenyis a ningú», em digué. Una actitud covarda, no? Jo sempre he sigut, potser, una mica massa valenta.

- *Després d'uns anys d'acabada la guerra vares iniciar una època molt activa, molt productiva.*

Vaig començar a publicar coses, petits contes, a revistes que em donaven un quants duros, que ens anaven molt bé perquè no teníem un ral. Però publicava en castellà i allò no tenia cap gràcia. Llavors em vaig dir: «he de fer alguna cosa, vull ser periodista». Vaig voler entrar en un curset on hi participava gent que després va ser impor-

tant, com ara Manuel del Arco, Juan Cortés, i Enrique Castillo... Però per entrar-hi necessitaves que un director de revista t'hi introduís. Jo ho vaig demanar al director de la revista on publicava i em van contestar que una dona no tenia cap necessitat de fer aquestes coses, em va dir que no.

L'altre camí era fer-se de la «Sección Femenina de la Falange». Em vaig estimar més seguir sent res de res, que no pas entrar en aquell grup que em donava mareig.

Jo, llavors, ja em sentia molt diferent. Tan diferent que em vaig dir: «el que vols t'ho fas tú o no hi ha res a fer», «jo mateixa m'he de fer a mi mateixa».

* Maria Dolores Orriols.

- I com començares a construir-te?

Primer, com que amb el meu home no ens enteníem, vaig intentar divorciar-me. Vaig anar a un advocat i em va dir: «carai, quina divorciadeta més maca que tindrem!». Així ho va dir, en plural! «Doncs no em divorcio», vaig contestar. «Me'l faré jo, el divorci. Viuré amb el meu home com una dona conscient de que no depend d'ell, de que no el necessito per res, i de que no li demanaré ni cinc». No hi havia gaires maneres de guanyar-se la vida, i més sent una dona. Ningú entenia que l' esposa d'un metge volgués cobrar cinc-centes pessetes per una feina. I això que el meu marit tampoc anava bé de calés. Els que havien guanyat la guerra no el podien suportar, i ell a ells, tampoc.

Això, mira per on, ens va unir una mica, aquest sentiment d'esquerra, aquesta diferència... i al final em va comprendre, i fins hi tot em va valorar més que ningú, ell...

- Maria Dolors, parla'ns d'aquesta època que va de l'any 49 al 52, on et vas posar a fer coses sense parar, vares publicar un llibre cada any, vas participar en concursos literaris arreu del món, vas crear la primera revista catalana de postguerra... Una època molt productiva, malgrat les circumstàncies inhòspites i dures.

Jo vaig fugir, vaig decidir prescindir del que passava i vaig intentar fer el que tantes dones fan avui, però que aleshores era tan difícil: el que em donava la gana. Sortia molt, tornava a les dues de la matinada, malgrat no m'estigués permés. Jo volia aprendre i m'apropava a tot el que em podia ensenyar alguna cosa. Això era la meva escola. Anava amb grups d'intel.lectuals, d'aquests catalans de debò, com en Carles Ribà, per exemple. M'interessaven moltíssim.

- I què feies en aquests grups? Conspiraves?

I ara!, no, no. Jo conspirava amb un altre tipus de gent més propera al carrer. Amb una colla no tant intel.lectual, una colla d'idealistes. Allà sí que ens passavem fulletons, i totes aquestes coses. D'aquí va

sortir la revista Aplec.

- A veure, explica'ns com va anar això de la revista.

Mireu, he explicat això moltes vegades i molt detalladament. Un cop ho vaig fer per una revista... ja no recordo el nom. Però ho deuria ficar dins un calaix i allà està. També m'han demanat material per fer tesis doctorals. Però no he vist mai res publicat.

Mai he trobat un recolzament de ningú, però això m'ha fet sentir molt forta, molt dona, i m'ha apropat a totes les dones. Perquè les dones ens ho hem de guanyar tot a pols.

- Però, escolta: t'assegurem que això es publicarà. Explica'ns el projecte de la revista Aplec, la seva creació, les dificultats de continuïtat...

Tinc un anònim que ens van enviar després de publicar la revista, que és molt significatiu; és un anònim tremendo, agressiu, fet amb ràbia, i sabeu què diu? Que «la redacció queda pobra, passada de moda, pròpia de gent sense gaire masculinitat».

- És meravellós. I tu n'eres directament responsable, de l'Aplec?

Completament. Un dia em van reptar. Em van dir: «si no teniu una revista en català és perquè no la voleu». Doncs jo la vaig anar a buscar a Madrid. Tot va ser arran d'una coneixença del meu home. El meu home havia comentat «tinc una dona que li ha donat per la literatura, ja veus».

El director general de censura, en Joan Beneyto, em va dir «heu de fer una revista que no sigui periòdica, que surti de tant en quant, i de continguts iguals, es a dir, ni carn ni peix».

Ens posàrem a treballar, al meu grup hi havia en Planxart, que tenia una impremta. Després vàrem buscar els diners i les col.laboracions. La Maria Aurèlia Capmany ens va donar el primer capítol d'una novel.la que havia de sortir per entregues. Després vàrem decidir, però, que faríem al revés del que ens havia dit Madrid.

Vàrem treure una tirada de 10.000 exemplars (i jo només en tinc un, varen desaparèixer tots). Un dia d'abril totes les Rambles aparegueren plenes d'una revista de color verd, com si haguessin sortit fulles. Va sortir davant la sorpresa i emoció de moltes persones. I he sabut després que va provocar enveges de molts intel·lectuals que tenien el desig de fer una revista i no ho aconseguien. I de cop surt l'Aplec, dirigida, a més, per una dona.

- I què va passar? La van prohibir de seguida?

Doncs és clar. Va anar el governador a recollir la revista per les Rambles, ell personalment. (je,je...).

- Quin escàndol tan fantàstic. I tu què vas fer?

Jo vaig anar a la policia a demanar explicacions. I com que era una dona, «pobreta», vaig fer-me la «bleda» i no em van fer res. No em va caure ni una multa. Això sí, em varen renyar molt, em van dir: «sembla mentida, els catalans comenceu amb poesia, poesia i acabeu tirant trets». (je,je) «Fins i tot el números són en català!». Perquè les pàgines estaven en números romans!

- I quines altres coses has fet que no sabem?. Explica, explica...

A mi m'interessava molt el món de l'art, havia entrevistat poetes i artistes per diferents revistes i aquestes activitats em van permetre acceptar la direcció, compartida amb en Cirici Pellicer, del Museu d'Art Contemporani de Barcelona. Jo necessitava quartos. Vaig treballar-hi quatre anys, i en vaig veure ben pocs, de quartos!... Recordo una cosa molt trista. Hi havia pintores amb una originalitat, una sensibilitat i amb una obra extraordinària i, per ser dones, el seu treball anava sempre a meitat de preu, o no es considerava. Vaig fer el que vaig poder, un arxiu de dones artistes...

Bé, doncs, ara es refà el Museu i la seva història, i ni m'esmenten! Ho podeu creure?

En Daniel Giralt Miracle, que és una excel·lent persona, em va dir un dia: «això no pot ser, jo t'envio un periodista de l'Avui i li expliques

tota la teva tasca al Museu, i ho publicarem». Ho vam fer així, però d'això ja fa un any i no ha sortit mai res.

- *Però què passa? A qui no l'hi interessa que tot això es conegui i es recordi?*

No ho sé, no m'ho explico. I m'ho he preguntat moltes vegades. Recordeu la tragèdia de les inundacions del 62? Es va plantejar fer una exposició on els artistes van donar moltes obres per ajudar els damnificats del Vallès. Cap galeria volia assumir la tasca. Finalment ho vaig fer per compte de la Diputació. Va ser un fet molt important i es van recollir molts milions.

S'havia parlat d'un 10 % per pagar el treball d'organització. La Diputació em va donar, com un favor, 70.000 pessetes.

- *Això mateix ha passat amb la teva obra literària. Per què els crítics*

* Maria Dolors Orriols.

no són sensibles als teus llibres? Per què la majoria són homes?

Mireu, mai ha criticat un llibre meu una dona. El que sí m'han fet, i ho agraeixo molt, és un petit reportatge a l'Avui, firmat per Clara Simó, dient que s'havia de tenir en compte la meua obra. I també ho va fer uns mesos més tard la Teresa Pàmies. Però d'aquí no ha passat, i jo sommió amb una crítica, una opinió, una resposta a la meua obra.

- Deixa'ns citar-te sobre aquest tema, Maria Dolors. Tu escrius a la novel·la Una por submergida: «la seva tragèdia, si se'n pot dir tragèdia, és que devia voler viure aïllada, a la seva manera, quedar al marge de les lluites i dels cops de colze per triomfar, i això acostuma a pagar-se amb l'oblit. També podria ser una autodefensa tancar-se dins de la seva closca, per a resistir.»

Tu mostres en la teva obra una sensibilitat de dona que potser no acabava de trobar interlocutores en el context en que la vas produir. És ara, potser, quan et podem començar a entendre, quan podem recuperar-te?

Sí. Mireu per exemple la meua novel·la *El riu dels inconscients*, que va guanyar un premi a París l'any 59, va ser publicada aquí 40 anys després de ser escrita. I no vaig canviar ni una coma. I ara tampoc ho faria. És un llibre que parla de veritat de la guerra. Jo el considero molt important. També *Petjades sota l'aigua* va ser publicat 25 anys després de ser escrit. L'època de silenci, que va del 52 al 80, no és de silenci. Jo seguia escrivint, però no ho podia publicar. I guardava els manuscrits.

- Malgrat tot, molta de la teva obra està exhaurida i tu segueixes escrivint incansablement. Què tens ara entre mans?

Em queden per publicar tres obres encara, una d'elles, com que tinc aluminosi a casa meua i necessito quartos, l'he portat al premi Sant Joan. Però no n'he guanyat mai cap, de premi...

- Serà aquí, perquè tens premis de narrativa catalana a Montevideo, a Londres, a París...

Sí, sí, però aquí no n'he guanyat mai cap. Es tracta d'un recull de contes que es diu *La dona i el llagut*. Són narracions que m'ha divertit molt fer-les, ja ho diuen els títols: *La gràcia de Grècia*, *La santíssima d'una Setmana Santa...*

Després tinc una novel·la a punt d'acabar que parla de set dones de diferents generacions de la mateixa família, des de l'àvia a la besnéta.

I la tercera obra és aquella de la que us he parlat: *Escriure*.

Però ja no sé si es publicarà res. No és que estigui desil·lusionada, perquè mai me n'he fet, d'il·lusions. Però sí que estic una mica trista, sí.

- En el teu últim llibre, Una por submergida, la seva protagonista busca les petjades, intenta reconstruir la història d'una altra dona, per trobar-se d'alguna manera a si mateixa. D'altra banda, dediques la teva novel·la Cop de porta a «les dones que he admirat pel seu coratge i per llurs qualitats humanes i intel·lectuals». Explica'ns quines dones t'han inspirat, t'han ajudat a escriure, a ser així com ets.

Jo sempre he sabut la força de les dones. Quan un home es fa important, guanya un premi o fa un gran descobriment, jo mai penso en ell, penso «quina mare, quina dona tan important deu tenir al seu costat». I sempre m'han impressionat les dones valentes, que aconseguen fer el que volien... Una dona que em va impressionar moltíssim va ser la Paulina Pi de la Serra, de Terrassa. I no perquè ens tractéssim, sinó per el què vaig saber d'ella.

Després de la guerra, una dona que vaig admirar molt, molt, és l' Aurora Bertrana. Jo m'hi trobo molt en les seves memòries.

I després hi ha les escriptores: La Virginia Woolf, que per cert, va néixer el mateix dia que jo. L'he llegida molt. Sempre m'ha interessat com a dona i com a escriptora. Després, l' Anaïs Nin. Hi ha llibres que necessito tenir sempre al meu costat... I la Simone de Beauvoir, tinc tots els seus llibres, és clar.

- Sí, les teves personatges que amb valentia es fan a si mateixes, ho són molt, beauvoirianes...

La valentia que m'agrada és la de la meva amiga Aline Gagnaire, de

la que parlo a *Una por submergida*, la meva amiga de París. És una dona extraordinària i ha lluitat tant pel seu art, per la seva pintura... i l'última vegada que vaig parlar amb ella, fa quinze dies, estava tant contenta perquè ha fet una gran exposició... Ella i jo estem molt compenetrades. A mí m'ha influït molt, per exemple, la literatura oriental, i ella és budista!

Perquè una altra dona que m'ha entusiasmat és l'Alexandra David-Neil. No la coneixeu? Va ser la primera dona i la primera persona europea que va anar al Tíbet i es va integrar en aquell món, i va ser admesa com una més. Té una història extraordinària. Va viure prop de 100 anys, i va recórrer tot el Nepal com a «lama», amb un deixeble home...

- I què penses de les artistes catalanes actuals?

Jo crec que per fer una petita cosa important has d'haver-ne fet moltes abans, han tingut de viure molt.

La literatura catalana per exemple, també la de dones, trobo que és molt «prima». M'enteneu?, trobo que no ensenya res de nou, encara, potser més endavant.

A més, li falta imaginació, fantasia, màgia...

És difícil, de totes maneres, trobar màgia al nostre país i ara. Hi ha altres contextos, africans i sud-americans, sobretot, que ja tenen de per si un enorme component de màgia.

A Catalunya no és fàcil trobar-la. Jo he intentat buscar la màgia a Petjades sota l'aigua, que és un llibre molt diferent a tots els meus. Les petjades són les que hi ha al fons del pantà de Sau, són les d'una dona i una família que es va resistir...

- Parlem una mica ara de les teves personatges i temes de novel·la. La Clàudia Ginés, la protagonista de Cop de porta, diu: «ja, en néixer, devia dur tres punts d'inquietud; l'un clavat al cap, l'altre al cor i el tercer al sexe». Aquest tercer element, el sexe, que tu consideres fonamental i l'afegeixes al binomi clàssic raó/sentiment, què representa per tu, pel que fa a la identitat femenina?

La dona té una sexualitat de dona. Això ens marca molt, perquè els

homes no la pesquen, no hi ha manera. I no la pesquen perquè són burros. Si la pesquessin disfrutarien més, però no en saben.

- I l'amor? Els teus personatges femenins s'inventen l'home que estimen i mai coincideix aquesta invenció amb la realitat. Sempre hi ha sorpreses.

L'amor te l'inventes, sí. Per necessitat. Les dones necessitem estimar i sentir-nos estimades. Almenys jo. Però moltes vegades prescindeixes de ser estimada. Perquè com que t'ho inventes, t'imagines que t'estimen i ja està. Fins que et desencantes o fins que ja no els necessites a ells. I llavors te'n desprends com d'un Kleenex (je,je...), perquè te'ls has inventat.

- En canvi la relació entre dones a les teves novel·les, exigeix més autenticitat. L'amistat entre dones vol més veritat. Creus que aquesta amistat entre dones es pot generalitzar?

No, jo no penso mai que una cosa com aquesta es pugui definir com a fixa, com si fóss un esquema o un programa. El que passa és que jo m'hi he trobat així a la realitat, amb l'Aline, per exemple. Parlem, estem d'acord, ens entenem.

Naturalment que a totes ens pot passar el mateix, perquè estem fetes de la mateixa matèria femenina, sexual i intel·lectualment parlant.

Mireu, una de les coses més divertides que m'han passat en aquest sentit, és un cop en que jo vaig prendre l'amant al meu marit... Sí, sí, va ser molt interessant...

- Podríem estar hores i hores parlant amb tu. Estàs cansada? Fa hores que t'estem xuclant!

Jo no. No n'estic gens, de cansada!

- Parla'ns doncs de la teva esplèndida vellesa.

Què és això? No sé què és la vellesa.

- Tens prop de 80 anys i sembles més vital que una adolescent de 15 anys.

No em sento vella. Potser els altres m'hi veuen. Perquè ja sóc besàvia. Però tinc els mateixos desitjos de fer coses, de llegir, d'escriure, de saber...els mateixos desitjos de sempre. El que passa és que no puc córrer. Hi ha unes traves físiques que no pots superar. Tinc, però, algunes tristeses. Sempre havia pensat que el món canviaria per a millor, i no és així. Els homes són d'aquesta manera i no arreglaran mai res. Només saben fer guerres.

Sovint sento vergonya d'estar aquí, tan bé, mentre tantes dones arreu del món ho passen tan malament. Això em desespera. I no poder fer-hi res! Això és un pecat i un dia o altre ho hauré de pagar. Em sento massa privilegiada.

D'altra banda m'agradaria tenir èxit, m'agradaria que moltes dones llegissin els meus llibres. Però no vull l'èxit d'escriptora famosa, per anar d'aquí per allà... Això no. Estic molt tranquil·la així.

- I per a acabar ja, què penses del futur de les dones, del futur de les teves nétes i besnétes?

Les meves nétes i besnétes no em preocupen. Són llestes i tindran un bon futur. Però respecte a les dones en general, penso que el seu futur depèn tristament de les circumstàncies materials que les envolten, com he dit abans.

Però jo estic molt contenta de ser dona i no crec en la passivitat de les dones. L'important és trobar el que vols i saber-ho donar, compartir, ser generosa.

- Gràcies, Maria Dolors, per voler compartir-ho amb nosaltres.

Montse Cabré i Pairet
Sílvia Gili Suriñach
Antonia Pallach Estela
Teresa Sanz Coll